

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT2011
MASTER I ÖVERSÄTTNING
Specialisering i engelska

Hur kul är undertextning?

En undersökning av hur det fungerar att
överföra skämt i undertextning

Författare:

Anna Gavling

annagavling@hotmail.com

Handledare:

Lisa Christensen

Sammandrag:

I den här uppsatsen undersöks hur det fungerar att översätta och överföra ord- och kulturrelaterade skämt i undertexter. Undertextning innebär särskilda förutsättningar som skiljer sig från annan översättning. Det finns stränga krav på hur många tecken som får användas i varje textremsa och hur länge dessa textremsor ska synas i bild. Uppsatsen fokuserar på interlingval (tvåspråkig) undertextning från engelska till svenska vilket alltså inte bara innebär översättning utan även överföring från muntligt till skriftligt språk. Skämt är en svårighet i alla sorters översättningar och med de speciella förutsättningar som undertextning innebär blir det än mer komplicerat. De flesta skämten i undersökningen översätts närapå ordagrant vilket fungerar väl i vissa fall men definitivt inte i alla. Mycket ansvar läggs på tittarna att förstå, särskilt när det kommer till kulturrelaterade skämt. Utan kunskap i engelska går tittarna miste om mycket av komiken i de undersökta programmen.

Nyckelord: översättning, undertextning, skämt, ordrelaterade skämt, kulturrelaterade skämt, amerikanska tv-serier

Engelsk titel: A study of translating jokes in subtitles

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte	1
3 Metod och material.....	2
4 Undertextning.....	3
4.1 Undertextningens arbetsgång	4
4.2 Särskilda förutsättningar vid undertextning	6
4.2.1 Tid och utrymme	7
4.2.2 Samtidig tillgång till originalet	8
4.2.3 Skillnader mellan muntligt och skriftligt språk	9
5 Komik och skämt	10
5.1 Ordrelaterade skämt	11
5.2 Kulturrelaterade skämt.....	13
5.3 Strategier för att översätta skämt	14
6 Skämt i de undersökta tv-serierna	15
6.1 Skämt i Simpsons	16
6.2 Skämt i Vänner	19
6.3 Skämt i The Tonight Show	22
6.4 Resultat från undersökningen av samtliga exempel	26
7 Avslutande diskussion.....	29
Källförteckning.....	32
Bilaga 1	35
Bilaga 2	42
Bilaga 3	49

1 Inledning

Undertextning är en typ av översättning som många tar del av dagligen när de ser på tv. I Skandinavien har det länge visats många undertextade program, och med tanke på hur många som läser dessa textremsor varje dag, är det viktigt att de håller en hög kvalitet. Ofta reagerar tittare på dåliga eller rentav felaktiga översättningar. Eftersom de har tillgång till källspråkets dialog simultant är det relativt enkelt för tittare som behärskar både källspråket och målspråket att uppmärksamma dessa fel. Ibland kan det vara så att översättaren har missat poängen eller gjort ett misstag, men ibland kan det vara omöjligt att överföra något så att det motsvarar källspråket. Kulturella fenomen och skämt kan till exempel vålla problem vid översättning, på grund av skillnaderna både i språk och i tittarnas bakgrund och förståelse. Läggs sedan till de särskilda förutsättningar som gäller för undertextning, med ett begränsat antal tecken och textremsor som måste visas i bild ett visst antal sekunder. Då är det förståeligt att undertextaren inte alltid lyckas återge allt som sägs i programmet på ett tillfredsställande sätt. Men det finns olika strategier som en översättare kan ta till för att försöka lösa översättningssvårigheter och åtminstone delvis överföra betydelsen till den nya målgruppen. Det finns naturligtvis även exempel på goda lösningar av svåra passager, där det är uppenbart att undertextaren har ansträngt sig för att överföra betydelsen på ett bra sätt till de svenska tittarna. De goda lösningarna uppmärksammas kanske inte av så många på samma sätt som felaktigheter. Men i den här uppsatsen hoppas jag kunna diskutera exempel av båda sorter för att belysa problematiken vid just undertextning.

2 Syfte

I den här uppsatsen avser jag att studera undertextning och särskilt hur det fungerar att översätta och överföra skämt. På grund av de särskilda omständigheterna som råder kring undertextning kan det krävas andra lösningar på olika översättningsproblem jämfört med texter som ska publiceras, där utrymmet inte är en begränsande faktor på samma sätt. Genom att studera tre olika amerikanska tv-program ska jag undersöka hur undertextarna har hanterat överföringen av ord- och kulturellerade skämt till svenska. Skämt i sig kan vara svåra att översätta, och kombinerat med stränga tidsramar och begränsat utrymme är det ibland svårt

att överföra allt till den nya målgruppen. Leder det till att svenska tittare går miste om komiska passager? Om så är fallet, finns det andra lösningar för att undvika denna förlust?

3 Metod och material

Min undersökning baseras på tre amerikanska tv-program: *Simpsons*, *Vänner* och *The Tonight Show med Jay Leno*. Den första tv-serien i undersökningen är *The Simpsons* (kallad enbart *Simpsons* i Sverige). *Simpsons* är skapat av Matt Groening och programmet har sänts i 22 säsonger i USA, vilket är världsrekord för en komedi (FOX). Handlingen kretsar kring en tecknad familj i den fiktiva staden Springfield i USA. Programmet har kallats ett kulturellt fenomen och driver med det mesta. Serien innehåller mycket satir och kommenterar ofta samtiden genom att kritisera både den amerikanska kulturen och samhället (Wikipedia). Det drivs mycket med kändisar, och det är svårt att hitta ett avsnitt som inte nämner någon känd person. Välkända personer gör också ofta inhopp genom att låna ut sin röst till en karaktär. I undersökningen används säsong 10 utgiven på DVD, undertextad av SDI Media Group. Det är alltså inte samma undertexter som i avsnitten som visas på tv i Sverige.

Vänner (originaltitel *Friends*) är en sitcom som utspelar sig i New York och handlar om sex vänner med starka och väldigt olika personligheter. Serien är skapad av Marta Kauffman och David Crane och visades i tio säsonger från 1994 till 2004 (Wikipedia). Här används säsong 1 utgiven på DVD som är textad av Gelula & Co Inc. Även i *Vänner* förekommer det ibland gästinhopp av kända personer.

Det tredje programmet är *The Tonight Show with Jay Leno* (*The Tonight Show med Jay Leno* i Sverige). Det är en talkshow som sänds fem dagar i veckan och, som namnet avslöjar, leds av komikern Jay Leno. Programmet innehåller en monolog, intervjuer med kända gäster inom olika områden, ofta skådespelare, musiker och idrottsutövare. Stående inslag är också humorinslag som *Headlines* där lustiga och olyckliga formuleringar som publicerats i tidningar presenteras. Avsnitten jag har studerat sändes i februari 2011 på kanal 9 och de är textade av Broadcast Text. I fortsättningen kommer jag att benämna serierna vid deras svenska namn; *The Tonight Show med Jay Leno* kommer jag av praktiska skäl i fortsättningen bara benämna *The Tonight Show*.

För att försäkra mig om att de olika programmen lämpade sig för min undersökning har

jag först sett igenom några avsnitt från varje program. Till en början har jag antecknat alla olika sorters skämt som förekom i programmen. Det gav en bra bild av vilka sorters skämt som skulle vara intressanta att studera närmare. Att ordrelaterade skämt skulle bli svåra att översätta hade jag en stark misstanke om innan, och den förstärktes under undersökningens gång. Mitt andra val föll på kulturellrelaterade skämt eftersom dessa blir extra svåra för en undertextare eftersom det inte finns mycket utrymme för förklaringar för den nya målgruppen. När jag hade valt vilka två sorters skämt jag skulle gå vidare med såg jag igenom resten av materialet. Dessutom har jag även sett om de första avsnitten för att se om jag hade missat något intressant exempel.

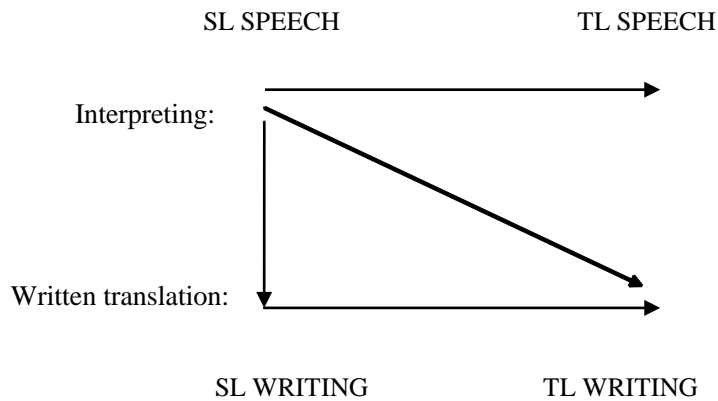
Jag har valt ut tio exempel på skämt från varje program som jag anser är intressanta av olika anledningar. Det rör sig om ordskämt eller kulturellrelaterade skämt, ibland passar de i båda kategorierna. Tre skämt från varje program diskuteras mer ingående för att belysa problematiken som undertextarna står inför. Resterande skämt undersöks mer översiktligt i avsnitt 6.4. Samtliga skämt finns med i bilagor med korta bakgrundsförklaringar. De utvalda skämten representerar dels olika sorters skämt dels olika lösningar som undertextarna har använt. En del skämt fungerar väl medan andra är rent felaktigt översatta.

Jag fann att en säsong av varje tv-serie var lagom för min undersökning. I fråga om The Tonight Show med Jay Leno har jag bara använt mig av fem avsnitt totalt, eftersom programmet tyvärr slutade sändas i Sverige medan min undersökning pågick. Trots det anser jag mig ha nog med material för att kunna ta med även det programmet i undersökningen. Första delen i varje program består som sagt av en monolog där skämten avlöser varandra.

4 Undertextning

Undertextning sker inte enbart från ett språk till ett annat utan det förekommer även intralingval (enspråkig) undertextning för döva och personer med hörselnedsättningar. I Sverige fungerade enspråkig undertextning under 1970-talet på samma sätt som översättning från ett utländskt språk, det vill säga att texten sändes ut med bilderna och den gick inte att välja bort (Sahlin 2001:1-2). Numera kan man dock ofta välja till de enspråkiga undertexterna tack vare modernare teknik. Överföring av svenskt tal till svensk textning kräver ingen översättning, men väl en del omarbetning eftersom det sker ett skifte från ljud och bild till text

och bild. I tvåspråkig (interlingval) undertextning sker ännu ett skifte, nämligen översättning från ett språk till ett annat, vilket komplicerar överföringen ytterligare. Enligt Gottlieb (2004:2) rör det sig då om diagonal överföring och vad han kallar diasemiotisk översättning:

4.1 Undertextningens arbetsgång

Processen att undertexta ett program innehåller flera steg. Det är viktigt att undertextaren först ser igenom programmet som ska översättas för att bilda sig en uppfattning om det. Sedan bör nödvändiga efterforskningar göras. Problem av olika slag bör uppmärksammas och till exempel stavning av namn och andra företeelser bör kontrolleras (Ivarsson & Carroll 1998:81). Ibland får undertextaren ett manus att utgå ifrån, men inte alltid. Ett sådant behöver dock inte vara korrekt, och det är oerhört viktigt att undertextaren själv kontrollerar uppgifterna och översätter vad som verkligen sägs i programmet i stället för att förlita sig helt på det skriftliga materialet (Pedersen 2007:38).

Därefter kommer de två stora och mest tidskrävande uppgifterna: tidkodning och översättning av källmaterialet. Tidkodning kallas det när undertextaren lägger in textremsorna, eller blocken som de kallas, och avgör hur länge vart och ett ska ligga i bild. Tiden för när blocket först ska synas i bild kallas intid, och när blocket ska försvinna ur bild kallas för uttid. Det finns normer för detta som jag kommer att diskutera närmare senare, men det är oerhört viktigt att dessa block ligger i bild lagom länge. Enligt Ivarsson och Carroll finns det många olika aspekter att ta hänsyn till vid tidkodning:

It involves striking the best possible balance between the rhythm of the film, the speech rhythm of the individual characters or narrators and a viewers' reading rhythm, taking cuts and sound bridges into consideration while achieving the highest possible level of synchronism between the spoken word and the actual subtitle. (1998:82)

För att in- och uttiderna ska kunna bestämmas exakt används en sorts elektronisk klocka som inte bara anger timmar, minuter och sekunder, utan även bildrutor (frames) som motsvarar 1/25 sekund (Pedersen 2007:38). Den digitala klockan har alltså åtta siffror, där bildrutor kommer efter sekundangivelsen, till exempel:

00:27:06:13

timmar minuter sekunder bildrutor

Det finns även program där antalet bildrutor per sekund inte är 25, men i Europa används PAL (Phase Alternating Line) där det är just 25 som gäller. (Ivarsson & Carroll 1998:141). Det finns olika program för tidkodning och i vissa integreras filen som ska översättas och tidkodningen kan ske samtidigt som översättningen. Tidkodningen och översättningen kan också ske var för sig, och beroende på vilket program som används sker tidkodningen före översättningen eller tvärtom (Pedersen 2007:39).

Om samma program ska textas till flera olika språk finns det tid och pengar att spara om undertextarnas arbete samordnas. När det handlar om program och filmer för DVD som ska översättas till flera språk går det normalt till så att undertextaren för ett visst språk får en fil att utgå ifrån. Denna fil innehåller en textad version på programmets originalspråk där tidkodningen redan är klar. Det betyder att undertextaren kan ägna det mesta av sin tid åt att översätta (Pedersen 2007:41). På så sätt slipper varje enskild undertextare att ägna sig åt tidkodning, vilket som sagt är tidskrävande och annars tar upp mycket av undertextarens tid. Inom undertextning för tv används samma princip när ett program ska översättas till flera olika språk. Skillnaden är att en undertextare först gör jobbet som vanligt, och när sedan andra undertextare ska översätta samma program kan de använda denna fil och ersätta orden precis som vid undertextning för DVD. På så sätt kan även de spara tid och framför allt fokusera på översättningen (ibid.).

När tidkodningen och översättningen är klar återstår korrekturläsning. Det är viktigt att inga fel finns i den slutliga versionen som når tittarna. Till exempel stavfel blir mycket mer störande i undertexter än i andra skrivna texter, eftersom felen stör läsningen och gör att tittaren hakar upp sig och kanske inte hinner läsa klart textremsan. I värsta fall påverkar det förståelsen av nästa textremsa och ett litet fel kan således skapa en relativt stor störning (Ivarsson & Carroll 1998:108-109). Eftersom även små fel kan påverka tittarna mycket negativt är det önskvärt att ännu en person kontrollerar undertextningen när undertextaren har gått igenom de ovan nämnda stegen (Ivarsson & Carroll 1998:110).

4.2 Särskilda förutsättningar vid undertextning

Undertextning innebär särskilda förutsättningar för översättaren, jämfört med översättning av till exempel böcker eller dokument av olika slag. Baloti (2008:61-65) talar om fem olika faktorer: tidsbrist, platsbrist, svårigheter att höra, originalspråket hörs samtidigt samt kort tidsfrist från uppdragsgivaren. Det är vanligt med tuffa deadlines inom översättning och Baloti hävdar att undertextning utmärker sig med stundtals oerhört knappa tidsfrister. Många program undertextas dagen innan sändning (2008:65). Eftersom en undertextare kan få uppdrag av mycket skiftande karaktär från en dag till en annan, kan det krävas mycket efterforskningar och det är oerhört viktigt med bra källor. Enligt Pedersen (2007:40) är det av stor vikt att undertextaren förstår det ursprungliga materialet och ser till att återge olika referenser på ett förståeligt sätt. När det rör sig om exempelvis talkshower som behandlar aktuella händelser går mycket tid åt till just efterforskningar. Dessutom är det vanligt att undertextare kommer i kontakt med nya fenomen och uttryck i ett tidigt skede, och utan möjlighet att förklara något i till exempel en fotnot kan det stundtals vara svårt att hitta en bra lösning (Baloti 2008:65).

4.2.1 Tid och utrymme

Eftersom man talar mycket snabbare än man läser, kan en undertextare inte alltid översätta allt som sägs i ett program eftersom det då skulle ta upp för mycket av bilden. Dessutom måste tittarna ges tillräckligt med tid för att hinna läsa textremsorna. Enligt Baloti (2010:61) beräknas en ordinär tittare utan några läs- eller hörselproblem, hinna läsa 12 tecken i sekunden, om denne samtidigt ska hinna följa vad som händer i bild. Beroende på vilken den tilltänkta målgruppen är gäller olika normer för hur länge varje textremsa ska ligga kvar i bild. Speciellt inom public service ska undertexterna anpassas för olika kategorier av tittare. Där ingår barn som nyss lärt sig läsa, invandrare som inte behärskar språket till fullo, personer med lässvårigheter, synproblem eller hörselnedsättningar samt äldre med långsammare reaktionsförmåga (Ivarsson & Carroll 1998:68). På de kommersiella tv-kanalerna i Sverige säger riktlinjerna att tittarna klarar av att läsa 10-14 tecken per sekund mot 9-14 tecken per sekund på SVT (Pedersen 2007:73).

De program där undertexterna visas kortast är de som visas på biografier. Detta på grund av att den målgruppen förväntas kunna läsa relativt snabbt och besitta goda språkkunskaper, inte bara i svenska utan ofta även i engelska. De kan uppleva det som störande om undertexterna ligger kvar för länge i bild (Ivarsson 1992:41-42).

I Sverige är normen max två rader med text, varav varje rad brukar innehålla mellan 35 och 37 tecken, mellanrum och skiljetecken inräknat (Pedersen 2007:43-44). Två fulla rader blir därmed 70-74 tecken. Det är dock inte alltid så många tecken får plats, bredare bokstäver som till exempel *m* och *w* tar upp mer plats än vad exempelvis *i* och *l* gör (Ivarsson & Carroll 1998:44). Kursiverad stil och versaler tar också upp mer plats (Pedersen 2007:43).

Beräknat på 74 tecken och en genomsnittlig läshastighet på 12 tecken/s, tar det alltså tittaren omkring 6,2 sekunder att läsa ett så kallat fullt dubbelblock. Normen säger att ett sådant fullt block ska ligga i bild 5-7 sekunder, både på kommersiella kanaler och inom public service (Pedersen 2007:73). När det kommer till en enkel rad, ett så kallat enkelblock, gäller 3 sekunder för kommersiella kanaler och 3-4 sekunder på SVT (ibid.). Även om det bara handlar om något enstaka ord som ska undertextas i en scen behöver denna textremsa ändå ligga i bild i åtminstone en och en halv sekund, eftersom den kanske inte uppfattas alls annars (Ivarsson 1992:38). Det är också därför som det krävs ett litet uppehåll innan en ny textremsa läggs in i bild, annars finns det risk att ögat inte registrerar den nya undertexten (Ivarsson 1992:39). Detta uppehåll varar normalt mellan 1/6 och 1/4 sekund (4-6 bildrutor).

Det finns alltså stora krav på att hålla undertexterna korta och koncisa. Enligt Ivarsson (1992:91) finns det inga exakta regler för hur källtexten ska kortas ned för att uppfylla kraven på tid och utrymme. Naturligtvis ska det som bedöms vara det viktigaste behållas, och han påpekar att undertextaren aldrig får göra det lätt för sig genom att översätta något oviktigt för att på så sätt undvika en svår passage som han eller hon kanske inte förstår. De två vanligaste tillvägagångssätten för att korta ned är utelämnanden och omskrivningar. Ivarsson (1992:92) påstår att utelämnande oftast är bäst eftersom det är mindre störande för dem som till viss del förstår källspråket. Utelämnande lämpar sig också bättre när originalverket har en speciell stil. Att göra utelämnanden kan dock leda till att undertextaren är tvungen att även göra omskrivningar för att det ska resultera i sammanhängande och förståeliga undertexter (ibid.). Andra metoder är att använda så korta ord som möjligt om det finns synonymer (Baloti 2008:63). Korta småord tas också ofta bort som ett första steg till att korta ned.

Enligt Ivarsson (1992:38) är det intrycken runtomkring texten som gör att tittarna behöver längre tid på sig att läsa textremsor jämfört med samma text utan yttre faktorer som ljud och bild. Det tar människan omkring 0,35 sekunder att titta bort från eller återvända med blicken mot undertexten.

4.2.2 Samtidig tillgång till originalet

En viktig skillnad mellan undertextning och annan översättning är att den nya målgruppen, i det här fallet tv-tittarna, kan höra källspråket samtidigt som de läser textremsorna. Även om tittarna inte behärskar det talade språket i ett program ägnar de det ändå automatiskt viss uppmärksamhet. Om det talade budskapet inte stämmer överrens med undertexterna tar det upp än mer av tittarnas fokus och tid (Ivarsson 1992:38). Eftersom många tittare i Sverige har goda kunskaper i både engelska och svenska leder det till att undertextarens arbete kan granskas kritiskt av många människor.

Man ska även ha i åtanke att det kan finnas ett värde i att behålla kulturen i översättningen och inte målgruppsanpassa för mycket, samtidigt som det ska vara förståeligt för svenska tittare. Orrevall skriver i sin magisteruppsats om kulturanpassning i undertextning hur undertextningsbolaget Broadcast Text förhåller sig till detta:

De råder t.ex. översättarna att behålla utländska namn på personer, varumärken, företag, tidningar och varuhus. Vid upprepade tillfällen föreskrivs undertexterna att inte välja en översättning som väcker alltför starka associationer till Sverige och det svenska samhället. Sådana lösningar kan verka absurda [...] om handlingen utspelar sig i USA. Att ersätta ett kulturrelaterat begrepp i källspråket med ett kulturrelaterat begrepp i målspråket uppmuntras alltså inte. (2004:17)

Ett ytterligare krav är att undertexterna harmonierar med bilderna som visas. Baloti (2008:64) nämner att även om inte tittarna förstår originalspråket, så skapar bilderna begränsningar när det förekommer till exempel ordvitsar som anspelar på något som syns i bild. På så sätt minskar undertextarens möjligheter till kreativa lösningar längre ifrån originalet.

Baloti (2008:63) talar även om svårigheter att höra vad som sägs i programmet som ska översättas. Som tidigare nämnts får undertextaren ibland ett manus att utgå ifrån, men det kan vara felaktigt, och i partier där det är svårt att höra vad som sägs kan det stå ”otydligt” i manus, eftersom det är skrivet av någon som lyssnat av dialogen i efterhand. I fiktionsprogram finns det ofta manus, medan undertextaren får klara sig utan manus vid till exempel dokumentärer och reality-tv. Problem att höra kan därför ibland vara en felkälla.

4.2.3 Skillnader mellan muntligt och skriftligt språk

Det finns viktiga skillnader mellan tal och skrift. Lagerholm (2008:190-191) menar att talat språk ofta är mer fragmentariskt, mindre preciserat, mindre syntaktiskt komplext och mer personligt och expressivt. Skriftligt språk däremot karakteriseras normalt av att det är mer preciserat, koncentrerat, logiskt och tematiskt eftersom det är mer genomtänkt och planerat. Skriftliga uttryck är också i regel mer syntaktiskt komplexa. Vokabulären som används i talat språk är normalt mer allmän och konkret i jämförelse med skriftligt språk (Aitchison 1999:118).

Muntligt språk skrivs normalt inte ned, men undertexter är ett undantag. Det rör sig inte om renodlad transkribering, men det är ändå en sorts återgivning av muntligt tal i skriftlig form. Tv-serier med manus kan använda sig av fragmentariska meningar just för att få dialogerna att låta naturliga och avspegla spontan muntlig kommunikation.

Grovt språk är en annan aspekt som undertextare bör tänka på. Enligt Ivarsson och

Carroll (1998:126) uppfattas ord ofta som grövre i skriftlig form än i muntlig form. Svordomar till exempel är grövre på vissa språk (vare sig det rör sig om tal eller skrift) och då gäller det att hitta idiomatiska motsvarigheter på målspråket hellre än att direktöversätta. Undertextaren får dock inte censurera materialet om det inte ingår i uppdraget, utan han eller hon ska sträva efter att bevara programmets stilnivå (1998:127).

5 Komik och skämt

Vad som uppfattas som roligt är naturligtvis väldigt individuellt och kulturellt betingat, och för den som vill roa någon annan finns det många olika sätt att gå till väga på. Ritchie (2004:1) påpekar att trots alla diskussioner kring humor och komik så saknas det formella teorier om vad som är roligt, varför det är roligt osv. Det finns även olika förslag på vad fenomenet ska kallas:

Det finns flera uttryck för att beteckna det fenomen – eller de fenomen – som retar till skratt, och avgränsningen dem emellan är inte tydlig eller allmängiltig. Till de begrepp som på svenska kan användas hör komik, humor, det vitsiga, det kvicka, det roliga, det komiska, det skrattretande. Dessa begrepp används dels synonymt, dels för att urskilja flera grupper av fenomen, där varje grupp uppvisar särskilda drag. (Hygrell 1997:62)

Schröter (2005:56) menar att det är skillnad på engelskans *humo(u)r* och svenskans *humor*. På svenska anser han att humor snarare syftar på inställningen än på det som ska uppfattas som roligt, vilket i stället betecknas av ordet *komik*. Knuuttila (1996:40) är inne på samma linje och anser att begreppet humor även kan innehålla mentalitet och förförståelse. Jag väljer att använda mig av uttrycket *komik* i den här uppsatsen.

Ritchie (2004:7) nämner att de flesta klassificerar komik i tre grundkategorier: lättnad eller befrielse, överlägsenhet eller aggression och inkongruens. Lättnad och befrielse innebär att någon eller något befrias från till exempel hämningar och regler (Attardo 1994:47-50). Ordlekar hör till denna kategori eftersom komik kan skapas genom att bryta mot språkregler. Överlägsenhet och aggression innebär att någon känner sig överlägsen någon eller något och att aggression då ofta förekommer. Inkongruens bygger på kollisioner mellan två system

(ibid.). Knuuttila (1997:43) menar att inkongruens är överordnad alla andra kategorier eftersom alla motsättningar och paradoxer kan sägas baseras på en slags inkongruens. Ohlsson (2003:81) påpekar att det i beskrivningar av uppbyggnaden av skämt ofta påstås krävas inkongruens och överraskning av något slag. Överraskningsmomentet förklarar varför skämt inte är lika komiska när man har hört dem förut. Enligt Dienhart (1997:49) finns det två övergripande kategorier av komik, den ena typen bygger på lingvistik och någon sorts lek med ord, medan den andra inte gör det. Ohlsson (2003:77) kallar dessa två olika kategorier för formskämt respektive innehållsskämt.

Jag har valt att använda mig av Dienharts kategorisering eftersom den passar väl in i min undersökning. Inom kategorin ordrelaterad komik har Dienhart myntat två egna kategorier, *parafoni* och *hahafoni*. Jag kommer att förklara dessa kategorier närmare i följande avsnitt.

5.1 Ordrelaterade skämt

Skämt som bygger på språkets funktion på något sätt kallar jag ordrelaterade skämt. Vanliga kategorier är polysemi, homonymi och homofoni. Men ordrelaterade skämt kan också bygga på till exempel alliterationer, rim och idiom. Dienhart har skrivit flera artiklar om komik baserad på språk och argumenterar för att det finns fem grundläggande lingvistiska fenomen som kan skapa komik. Det första kategorin är *polysemi*, där ett enstaka ord eller ett helt uttryck kan ha flera olika meningar. Ett exempel på polysemi som Dienhart använder lyder:

Why did the one-handed man cross the street?

To get to the *second hand*-shop.

Här tvingas mottagaren tolka *second hand-shop* bokstavligt i stället för bildligt vilket annars är den naturliga utläsningen (1998:29).

När det rör sig om mer än ett ord eller en sammansättning kallas det ofta *syntaktisk tvetydighet* i stället för polysemi (1997:56). Dienhart använder följande exempel:

A well-dressed man came out of a smart hotel and snapped to the doorman: "You there! Call me a taxi!"
"Certainly, sir," said the doorman politely. "You're a taxi."

Hela frasen "Call me a taxi!" kan tolkas både som "kalla mig Taxi" och "skaffa fram en taxi åt mig". Den sistnämnda betydelsen är mycket troligare och av sammanhanget borde portieren ha förstått vad mannen menade (och gjorde antagligen det). Komiken ligger just i missförståndet, i vanliga fall missförstås inte denna uppmaning.

Nästa kategori är *homonymi* där två eller flera ord har samma stavning och uttal, men inte samma betydelse. Dienhart använder bland annat följande exempel för att illustrera homonymer:

Why couldn't the leopard escape from the zoo?
Because he was always spotted.

Ordet *spotted* kan här betyda två saker, antingen "prickig" eller "upptäckt" vilka båda stämmer in i historien och skapar komik.

Homofoni är den tredje kategorin och innebär att ord har samma uttal men olika stavning. Homofonerna har inte heller samma betydelse (Dienhart 1997:60). Ett exempel från Dienhart lyder:

What is black and white and red/read all over?
A newspaper.

Genom att inleda med färger (*black* och *white*) leds läsaren mot att tolka *read* som *red*. Den här gåtan fungerar som Dienhart (1997:60) påpekar inte särskilt väl i skriftlig form utan bör återges muntligt för att uppfattas som komisk. Det stämmer på många skämt baserade på homofoni och är ett relevant problem för undertextare. Även om det skulle finnas passande homofoner på svenska kanske de inte passar i skriftlig form.

Den fjärde kategorin, som Dienhart har myntat själv, är *parafofi* som bygger på att ord uttalas på ett liknande sätt, men inte på exakt samma sätt, vilket homonymer förutsätter (1997:62). På så sätt vidgas möjligheterna för ordlekar enormt. Ett exempel som han använder för att förtydliga denna kategori lyder:

How does a ghost start a letter?
Tomb it may concern.

Här bygger skämtet på att *tomb* inte ligger särskilt långt ifrån *to whom* i uttal. *To whom* och *letter* hör dessutom till samma semantiska fält, likaså tillhör *ghost* och *tomb* ett gemensamt semantiskt fält (1997:62).

Den sistnämnda kategorin som Dienhart också har myntat är *hahafoni* (på engelska *hahaphony*, min översättning). Den bygger på homofoni eller parafoni och bryter upp ett ord eller en mening på ett oväntat ställe (1997:68-69). Ett exempel Dienhart använder för att illustrera denna kategori lyder:

Where would you find a prehistoric cow?
In a moo-seum.

Ordet *museum* skrivs *moo-seum* och för därmed tankarna tillbaka till kor. *Moo-seum* är naturligtvis inte ett riktigt ord och det är just därför den här kategorin ger så många möjligheter. Om man får hitta på egna ord som liknar vedertagna ord i uttal eller stavning ökar möjligheterna avsevärt när det gäller att konstruera skämt. De kan å andra sidan uppfattas som lite väl långsökta och kanske inte särskilt komiska av den anledningen.

5.2 Kulturrelaterade skämt

Skämt kan bygga på både lingvistiska och kulturella aspekter och ett skämt kan ha drag av båda kategorierna. Kulturrelaterade skämt bygger på kulturell kunskap av något slag och begränsar förståelsen av skämten till dem som besitter samma kunskap. Vid översättning har inte den nya målgruppen samma kulturella bakgrund, och översättaren bör då överväga om något ska förklaras för de nya mottagarna. Den nya målgruppen kanske inte ens förstår vad det är som förväntas vara komiskt annars. Lundquist (2007:14) påpekar att det är bakgrundsinformation som leder mottagarna till de inferenser som avsändaren har avsett. Kulturella skämt kan bygga på att de förväntade inferenserna inte stämmer och tittarna leds åt ett håll för att sedan överraskas när något inte blir som de förväntat sig. Bakgrundskunskapen kan bestå av olika sorters kunskap och Lundquist listar följande: generell kunskap om hur

saker hänger ihop i världen, allmän kulturell kunskap, specifik kulturell kunskap och specialkunskap (ibid.).

5.3 Strategier för att översätta skämt

Vissa översättningsstrategier och problem gäller alla olika slags texter, men som Chiaro (1992:84) påpekar innebär skämt ytterligare svårigheter för översättaren. Hygrell (1997:74), som skrivit en doktorsavhandling om översättning av komik, talar om fyra olika strategier för att översätta problematiska passager, så som skämt, till måltexten och den nya målgruppen. Den första strategin är *uteslutning*, vilket innebär att det problematiska avsnittet tas bort helt eller delvis. Den andra kategorin kallar Hygrell för *övertagande* och där överförs ord eller uttryck som anses viktiga till måltexten utan att den språkliga formen ändras. Det innebär att ord från källtexten står kvar på källspråket i måltexten och därmed sticker ut i översättningen. *Efterbildning* kallas den tredje kategorin:

Källtextens denotation efterbildas på målspråket [...] Jag urskiljer tre typer: efterbildning av komiska passager som bygger på sådan källkulturell kunskap som inte kan förutsättas hos måltextläsaren, efterbildning som leder till en ovanlig språklig konstruktion i måltexten eller till en betydelseförändring (formellt likartade ord i båda språken kan ha olika innebörd) och reducerande efterbildning som leder till en måltext vilken jämfört med originaltexten saknar en dimension (t.ex. dubbelydighet eller dialektmarkering som faller bort). (Hygrell 1997:74)

Den fjärde kategorin är *ersättning* och innebär att något kulturspecifikt eller typiskt för källspråket ersätts med något annat i måltexten, som inte har samma denotationer. Även här diskuterar Hygrell tre olika underkategorier. Den första innebär att översättaren ersätter en kanske för den nya målgruppen okänd företeelse med en annan företeelse som förväntas vara mer bekant för målgruppen. Nästa metod är att ersätta ett källspråkligt uttryck som till exempel ett ordspråk med ett uttryck som förekommer på målspråket. Om det handlar om till exempel en vers som ska översättas, kan översättaren välja att skriva en ny på målspråket som ersättning. Hygrell påpekar även att en översättare kan kombinera flera olika av ovannämnda kategorier för att lösa en problematisk passage (ibid.).

De olika strategierna fungerar naturligtvis olika bra beroende på situationen, men det är självklart enklare att använda sig av uteslutning än till exempel ersättning. I undertextning kan det på grund av plats- och tidsbrist vara svårt att lägga till något och undertextaren får överväga vad som är absolut viktigast att överföra till tittarna.

6 Skämt i de undersökta tv-serierna

Simpsons, Vänner och The Tonight Show innehåller många olika slags skämt och vissa är lättare att översätta och överföra än andra. Ironi och sarkasm till exempel vållar oftast inga problem i översättningen, eftersom det komiska ligger i hur orden sägs vilket inte är särskilt komplicerat för undertextaren att återge.

I Simpsons skapas det inte bara komik genom dialogerna utan även genom till exempel namn på företag och personer. Ordlekar av olika slag är vanliga och svåra att överföra till svenska. Serien innehåller också många kulturella skämt, och som jag tidigare påpekat, kommenterar Simpsons ofta samtidigt. Det mesta i ett Simpsons-avsnitt har någon komisk innebörd, och även om tittarna missar några skämt upplevs programmet som helhet förmodligen som komiskt. Antagligen uppfattas inte alla skämt av alla engelskspråkiga tittare heller.

Vänner innehåller många skämt som bygger på missförstånd, ironi och sarkasm. Dessa genererar normalt inte några större problem för undertextarna. Men det finns trots allt svårigheter och gott om exempel på ordlekar av olika slag även i Vänner. Kulturrelaterade skämt är inte riktigt lika vanligt som i Simpsons och The Tonight Show, men det är ändå inte särskilt svårt att hitta exempel på sådana även i Vänner. Karaktären Chandler står för många uppenbara anspelningar på utomstående händelser. Mycket av komiken bygger dock på att tittarna är insatta i serien och har kunskap om hur karaktärerna brukar uppföra sig.

The Tonight Show är fyllt av skämt som rör aktuella ämnen och kända personer. En del av dessa kulturrelaterade skämt blir inte särskilt roliga för den svenska publiken om de saknar bakgrundsinformationen. Dock finns det mycket som den svenska publiken kan antas ha kännedom om. En fördel programmet hade var att det sändes med bara en veckas fördröjning jämfört med USA, och därför minskade risken att skämten skulle upplevas som inaktuella. The Tonight Show innehåller även många skämt som bygger på ordlekar, ibland ganska

långsökta, och typiska exempel på vad Dienhart kallar parafoni.

I följande avsnitt diskuterar jag tre exempel på skämt ur varje program mer ingående. Jag undersöker om skämten bygger på en lek med ord, kulturell kunskap eller både och. Med hjälp av Hygrells kategorisering av olika översättningsstrategier utreder jag vilka strategier undertextarna har använt sig av och vad resultatet blir.

6.1 Skämt i Simpsons

Exempel 1

Homer är livvakt åt borgmästaren som står under hot från maffian. En person har övermannat Homer och håller en kniv framför hans ansikte. Mark Hamill som tidigare attackerats av Homers anfallare kämpar sig fram för att hjälpa Homer.

Mark: Homer... use the foohhhr...

Homer: The force?

Mark: The forks, use the forks.

Homer: Oh

Mark: Homer, använd...

Homer: -Kraften?

Mark: -Gafflarna. Använd gafflarna.

Homer: -

Det här skämtet bygger inte bara på en lek med ord, utan kräver också kulturell kunskap om Stjärnornas Krig. "Use the force, Luke" är en känd replik från en Stjärnornas krig-film. I

Simpsons-avsnittet gör Mark Hamill rösten till karaktären kallad *Mark Hamill* som uppmanar Homer att använda gafflarna. Det är samme Mark Hamill som spelade Luke Skywalker i Stjärnornas Krig-trilogin (Simpsons Wiki). I Simpsons-avsnittet är karaktären klädd som Luke Skywalker, men i stället för att spela Skywalker gör han reklam för telefonbolaget Sprint till fansens besvikelse. Det döljer sig med andra ord mycket kulturell komik som är lätt att missa. Mark Hamill kanske är mer känd i USA, men de som är intresserade av Stjärnornas Krig förstår säkerligen komiken lika bra på svenska.

Ordleken blir dock inte lika elegant på svenska, det finns inte samma likhet mellan orden på svenska som det gör på engelska. Engelskans *force* och *forks* är enligt Dienharts indelning exempel på parafoner och utgångspunkten för skämtet ligger i hur dessa två ords uttal inleds likadant. Tillsammans med den kulturella bakgrunden tror Homer och kanske även tittarna att Hamill ska säga *force* och i stället blir det *forks*. De svenska motsvarigheterna blir *kraften* och *gafflarna* vilket betyder att komiken med likhet i uttal försvinner. Dessutom ges inget utrymme att använda något annat ord än gafflar på grund av vad som visas i bild. Därför anser jag att undertextaren har gjort det bästa som går genom att utesluta sista delen av Hamills första replik. Det rör sig alltså om en reducerande efterbildning enligt Hygrells kategorisering. Min bedömning är att skämtet fungerar relativt bra på svenska förutsatt att man är bekant med repliken ”Use the force, Luke”.

Exempel 2

Marge sitter vid köksbordet med en babyövervakare bredvid sig, när den helt plötsligt börjar spela upp telefonsamtal mellan olika personer i Springfield. Namnet på babyövervakaren är *La-Z-Mom Baby Monitor*. Det översätts med *LA-Z-MOM BABYÖVERVAKARE*.

Något som är typiskt för Simpsons är att det skapas komik genom detaljer som till exempel skyltar och namn på företag. Många gånger översätts inte dessa till svenska alls eftersom de syns i bild under kort tid (och undertexten hinner inte ligga i bild nog länge för att tittarna ska hinna läsa den) eller för att det pratas samtidigt och dialogen anses viktigare att översätta. Det är också tveksamt om de engelsktalande tittarna hinner läsa dessa skämt, eftersom de ibland syns väldigt hastigt.

La-Z-Mom överförs dock bokstav för bokstav vilket är ett övertagande enligt Hygrells kategorisering. *Baby Monitor* översätts med *babyövervakare* vilket är en direktöversättning. För att de svenska tittarna ska förstå skämtet krävs det att de är bekanta med amerikanskt uttal och vet att bokstaven z uttalas /' zē/. Med avsett uttal betyder texten ungefär "lata mammans babyövervakare". Utan kunskap i engelska (och amerikanskt uttal) försvinner all komik. Det viktigaste i scenen är att Marge får reda på mycket skvaller om invånarna i Springfield. Det är kanske därför som översättaren inte ansåg att skämtet med namnet på babyövervakaren var så viktigt. Det är också svårt att skapa ett lika subtilt skämt på svenska, och då kanske det är bättre att bevara det för dem som förstår engelska. Eftersom blicken automatiskt dras till undertexterna är risken stor att en svensk tittare med kunskaper i amerikanskt uttal missar skämtet helt om det står något annat i undertexterna.

Exempel 3

Homer och Marge var bjudna till Apu och hans fru Manjula på middag när värdparet blev osams. När Homer senare handlar hos Apu undrar han hur det är mellan honom och hans fru.

Homer: Morning Apu. Still at hot water with your squaw?

Apu: Worse than ever, I'm afraid.

Homer: God morgon, Apu.

Fortfarande trassel med din squaw?

Apu: Värre än nånsin, tyvärr.

Squaw betyder kvinna och syftar på en kvinna från ursprungsbefolkningen i Nordamerika. Det är ett nedsättande ord och det stämmer inte heller in på Apus fru Manjula eftersom hon kommer från Indien (Wikipedia). På engelska kan dock ordet *Indian* användas både för en person ur Nordamerikas ursprungsbefolkning och för en person som härstammar från Indien.

Det rör sig med andra ord om homonymer på engelska, medan *indian* och *indier* bara ligger relativt nära varandra på svenska. Dock är homonymerna uttalade och om tittarna inte vet vad *squaw* betyder uppfattas inte skämtet till fullo. Ordet *squaw* finns även på svenska men det är antagligen ett mer välkänt begrepp för amerikaner. I den svenska undertextningen sticker ordet ut och komiken med homonymer försvinner och därmed även en dimension av skämtet. Jag skulle därför kalla det en reducerande efterbildning enligt Hygrells kategorisering. Det är svårt att finna någon bra lösning på svenska och undertextaren har valt att behålla *squaw*, kanske för att det är svårt att finna något annat lämpligt ord.

6.2 Skämt i Vänner

Exempel 1

Monica har en dejt med en kille som de flesta i gruppen känner till och kallar för "Paul the wine guy". Phoebe har dock inte träffat honom.

Phoebe: What does that mean? Does he sell it, drink it, or he just complains a lot?

Phoebe: Säljer han det, dricker han det eller är han bara sur?

Skämtet spelar på homofonerna *wine* och *whine*. Det paret saknas på svenska och därför går inte skämtet att överföra ordagrant. Om undertextaren skulle vilja försöka hitta andra homofoner försvåras det av att Paul kallas för *the wine guy* vid flera tillfällen innan Phoebes replik och det är tydligt att det handlar om vin. Undertextaren har ändå försökt bevara skämtet och anspela på vin genom att använda ordet *sur*. *Whine* betyder inte sur, i Norstedts ordlista listas betydelserna "gnälla", "jämra sig" och "kinka". Sur passar in på vin och betydelsen är ändå nära nog betydelsen av *whine* för att det ska passa i sammanhanget. Det sker alltså en denotativ ersättning och på så sätt försvinner inte skämtet helt. Frågan är om det upplevs som komiskt av de svenska tittarna?

Exempel 2

En gigantisk uppblåsbar hund flyger över staden, och alla ska skynda sig upp på taket för att se vad som händer. De lämnar Monica och Rachels lägenhet, Rachel är sist ut.

Monica: Got the keys?

Rachel: Ok

Monica: Tar du nycklarna?

Rachel: -

Senare i programmet kommer de tillbaka till lägenheten och ingen har nyckel att låsa upp med och Monica och Rachel börjar bråka om vems fel det är.

Rachel: Yes you do, when we left you said: "Got the keys".

Monica: No I didn't. I asked: "Got the **keys**?" (går upp överdrivet i tonläge för att demonstrera att det var en fråga)

Rachel: No, no, no. You said: "Got the **keys**". (betonar att det var ett påstående)

Chandler: Either of you have the **keys**? (överdriver ännu mer när han uttalar *keys* som en fråga)

Rachel: Jo, du sa ju: "Jag tar nycklarna."

Monica: Nej, jag frågade: "Tar du nycklarna?"

Rachel: Nej, du sa: "Jag tar nycklarna!"

Chandler: Har nån av er nycklarna?

Frasen "got the keys" är ett exempel på en syntaktisk tvetydighet eftersom den kan ses som antingen en förkortning av frågan "Have you got the keys?" eller påståendet "I have got the keys". Betoningen avgör i muntlig form vilket av alternativen det rör sig om. I skriftlig form skulle frågan kräva ett frågetecken och på så sätt markeras skillnaden även i skrift. På svenska går det dock inte att använda samma fras för både frågan och påståendet i den här scenen. Det är också väldigt svårt att gå ifrån originaldialogen eftersom mycket av avsnittet bygger på att alla vännerna blir utelåsta på Thanksgiving. Rachel, Monica och Chandler överdriver alla kraftigt uttalet av *keys* och det stämmer inte lika bra med den svenska textningen där konflikten gäller verbhandlingarna *tar du* respektive *jag tar* och inte substantivet *nycklarna*. Det kommer en scen emellan det första tillfället då Monica säger "Got the keys?" och tillfället då konflikten utspelas, så tittarna kommer antagligen inte ihåg exakt hur undertexterna löd i den första scenen när Monica och Rachel lämnade lägenheten. Scenen blir ändå komisk tack vare skådespelarna, men skämtet blir inte lika elegant som i originaldialogen eftersom direktöversättningen inte bevarar ordleken.

Exempel 3

Chandler har varit på en lyckad dejt men tänker vänta med att höra av sig för att inte verka alltför intresserad. Tjejerna uppskattar inte hans spel och tycker att han ska ringa.

Phoebe: Come on, just do it. Call her! Stop being so testosteroney.

Chandler: Which by the way is the real San Francisco Treat.

Phoebe: Gör slag i saken, vet jag. Ring henne.

Var inte så testosteronig!

Chandler: Det är för övrigt den riktiga

San Francisco-behandlingen.

Rice-A-Roni är namnet på ett märke med snabblagad mat bestående av ris, pasta och kryddor. Det kallas även för *The San Francisco Treat* eftersom det uppfanns i San Francisco (Wikipedia). Undertextaren är inte medveten om denna anspelning och översätter *treat* med *behandling*. Skämtet är mycket svårt att överföra eftersom det bygger på både uttal och kulturell kunskap. Att undertextaren har valt att skriva *testosteronig* för att motsvara det engelska uttrycket *testosterony* hjälper inte här eftersom uttalet på svenska inte rimmar med *Rice-A-Roni* vilket engelskans *testosterony* gör. Det är som sagt ett komplicerat skämt att översätta och tyvärr har det blivit helt fel eftersom undertextaren inte är medveten om vad *The San Francisco Treat* syftar på. Repliken blir inte alls komisk på svenska och skratten gör tittaren medveten om att han eller hon har missat något. Det är omöjligt att överföra skämtet till fullo på svenska. Kanske vore det bättre om undertextaren valt att använda sig av strategin övertagande och behållit *San Francisco Treat* på engelska. Då finns åtminstone möjligheten att någon kan förstå skämtet.

6.3 Skämt i The Tonight Show

Exempel 1

En autentisk intervju med president Obama klipps om så att hans svar används till helt andra frågor.

Jay: What do you think of the cast of the Jersey Shore going to Italy?

Obama: The situation is not gonna be perfect there.

Jay: Vad tycker ni om att *Jersey Shore* ska spelas in i Italien?

Obama: The Situation is not gonna be perfect there.

En av deltagarna i tv-programmet *Jersey Shore* har smeknamnet *The Situation*, vilket är viktigt att veta för att förstå skämtet. *Jersey Shore* visas även i Sverige och det är kanske

därför undertextaren behåller hela meningen på engelska i hopp om att skämtet ska förstås av svenska tittare. Meningen innehåller inga svåra engelska ord och det handlar om övertagande enligt Hygrells klassificering. Återigen handlar det om ett skämt som inte bara är en lek med ord, utan även baseras på kulturell kunskap. Det beror mycket på tittarnas ålder om de känner till *Jersey Shore* som är ett ungdomsprogram som visas på MTV. Jag tror inte alla amerikaner är bekanta med programmet, även om det fått mer uppmärksamhet där på grund av att italiensk-amerikaner anser att programmet porträtterar dem på ett negativt sätt.

Exempel 2

Jay skämtar om att Christina Aguilera glömde bort texten till nationalsången när hon uppträdde på Super Bowl. Ben Roethlisberger spelar för ett av lagen i årets Super Bowl. Han har anklagats för sexuellt ofredande och våldtäkt, men fälldes aldrig på grund av brist på bevis, däremot blev han avstängd från ett antal matcher.

Jay: Poor Christina Aguilera, she got so much heat for screwing up the national anthem.

But you know, she was nervous. Can you blame her?

Come on, when you're a woman, Ben Roethlisberger's 50 feet away. Of course you're gonna be...

Hey! You're gonna be creeped out. Of course!

Jay: Stackars Christina Aguilera. Hon fick

mycket skit för att hon sjöng fel.

Men hon var ju nervös.

Hon är kvinna och har

Ben Roethlisberger 15 meter bort.

Man är ju livrädd då.

Det faktum att Christina Aguilera sjöng fel när hon framförde den amerikanska nationalsången under Super Bowl nådde även svenska medier. Med andra ord kan svenska tittare vara medvetna om detta, i annat fall ges den informationen i skämtet. Det är dock mindre troligt att de vet vem Ben Roethlisberger är. Det rapporteras inte särskilt mycket i Sverige om amerikansk fotboll och NFL. Jag anser ändå att tittarna förstår skämtet eftersom det följer en typisk uppbyggnad för skämt. Man förstår att Ben Roethlisberger har gjort något negativt som kan skrämna kvinnor, eftersom det är den reaktionen Christina Aguilera har (det kunde förstås ha varit något mot henne personligen). Jay Leno är känd för att driva med många kända personer och ge dem en känga när han kan. Därför kan tittarna i min mening gissa sig till vad det rör sig om. Dock får det antagligen inte samma effekt och uppfattas inte som komiskt om läsarna inte vet vilka personerna är. Det finns inte mycket utrymme för förklaringar om undertextaren skulle vilja hjälpa de svenska tittarna och skämtet har direktöversatts.

Exempel 3

Jay Leno berättar att laget Pittsburgh Steelers tränare lät spelarna prova ut Super Bowl-ringar dagen innan matchen för att peppa dem extra till att vinna.

Jay: They hadn't played the game yet, but he gets them psyched up by measuring them for their rings.

You know, the same thing Kelsey Grammer does on a first date.

Exactly, he gets her psyched up. She thinks she's gonna get the ring.

Well it looks like Kelsey Grammer and his wife Camille have finalized their divorce.

Kelsey's in a hurry to marry his 29 year old girlfriend, who's also in a hurry to divorce him and take half of whatever money he has left.

Jay: De hade inte spelat, men de blev

peppade av att prova ut ringar.

Precis som Kelsey Grammer [sic] gör

på första dejten.

Precis. Hon blir till sig.

Hon tror att hon ska få ringen.

Kelsey och hans fru är visst skilda nu.

Kelsey ska snabbt gifta sig med sin

29-åriga tjej, som också var gift.

Här ger Jay Leno tittarna det mesta av bakgrundsinformation som krävs, men det är naturligtvis roligare om man har hört talas om situationen och vet vilka personerna som åsyftas är. Kelsey Grammer är känd även i Sverige genom program som *Skål* och *Frasier*. Undertextaren verkar inte ha gjort någon bakgrundskontroll här och tagit reda på fakta. Det är visserligen inte helt nödvändigt eftersom skämtet skulle fungera direktöversatt förutsatt att tittarna är bekanta med uppmärksamheten som Kelsey Grammers privatliv har fått. Dock förstörs skämtet på svenska eftersom "Kelsey's in a hurry to marry his 29 year old girlfriend, who's also in a hurry to divorce him and take half of whatever money he has left" översätts felaktigt med "Kelsey ska snabbt gifta sig med sin 29-åriga tjej, som också var gift." Det komiska ska vara att Kelseys blivande fru också tänker skilja sig från honom och försöka få så mycket pengar som möjligt i skilsmässan (Kelsey och hans ex-fru har inget äktenskapsförord vilket gör att hon kan få hälften av pengarna). Jag anser ändå att strategin som undertextaren

har avsett att tillämpa här är direktöversättning, antagligen är det slarv som ligger bakom att den sista repliken får en annan betydelse på svenska.

6.4 Resultat från undersökningen av samtliga exempel

Efter att ha studerat alla 30 exemplen går det att se vissa tendenser på vilka lösningar som är vanligast. Nedan redovisas vilka strategier och effekter undertextarnas olika val leder till. Eftersom Hygrells definitioner inte alltid passar i min undersökning har jag även skapat två kategorier själv, *direktöversättning* och *omarbetning*. Tillsammans ger de en bild av vad undertextarna har vidtagit för åtgärder för att försöka överföra skämt till de svenska tittarna. Det krävs att man läser bilagorna för att förstå resonemangen nedan fullt ut. Siffrorna i de tre mittersta kolumnerna motsvarar de nummer exemplen har i bilagorna. Kolumnen längst till höger anger hur många gånger sammanlagt varje strategi har använts.

Figur 1

Översättningsstrategier	Exempel i Simpsons	Exempel i Vänner	Exempel i The Tonight Show	Antal exempel per strategi
Uteslutning	8	4,9		3
Övertagande	2,7		1,6,9	5
Efterbildning	1	5		2
Ersättning	10	1	8	3

Direktöversättning	3,4,5,6,9	2,3,6,7,10	2,3,4,5,7,10	16
Omarbetning		8		1

Av figur 1 framgår det tydligt att den överlägset vanligaste strategin är *direktöversättning*. I The Tonight Show har sex skämt direktöversatts och i fem fall i både Simpsons och Vänner. Det betyder att drygt hälften av skämten (16 av 30) har översatts med denna metod. Det kan bero på att det är en relativt enkel strategi, men också att undertextaren vill störa tittarna så lite som möjligt genom att ligga nära originalet. Det krävs dock att tittarna förstår engelska, annars går mycket förlorat när man direktöversätter. För att ett skämt ska placeras i denna kategori krävs inte en helt ordagrann översättning av allt som sägs, eftersom undertextare ofta tvingas korta ned materialet på grund av utrymme. Det avgörande är att inget av det som skämtet direkt bygger på har ändrats, lagts till eller tagits bort. I exempel 7 i Vänner till exempel översätts den första repliken: ”Hi! Guys, guess what, guess what, guess what!” med ”Ni anar inte!” på svenska. Det är inte en direktöversättning men den svenska meningen får samma betydelse och tar upp mindre utrymme. Repliken som hela skämtet bygger på översätts däremot närapå ordagrant, det är bara några småord som tas bort: ”Den femte tandläkaren gav med sig, så nu rekommenderar alla Trident?” (”Uh, ok, the fifth dentist caved, now they’re all recommending Trident?”).

Näst vanligaste strategi är *övertagande* med två fall i Simpsons och tre fall i The Tonight Show. I exempel 2 i Simpsons, som jag redogjort utförligt för i avsnitt 6.1, behålls orden på engelska. I exempel 7 anspelar alla namn på bröst och det kan vara svårt att göra samma anspelning på svenska utan att vara väldigt uppenbar. Dock krävs det att svenska tittare förstår engelska för att skämtet ska fungera, speciellt eftersom scenen slutar i mörker och Marges replik lyder: ”Släpp dem”. Exempelen från Simpsons är båda ordrelaterade medan alla tre exempel i The Tonight Show är kulturellrelaterade. Det tyder på att denna strategi fungera på båda sortens skämt. Det krävs dock en del av mottagarna, i min undersökning måste tittarna vara bekanta med amerikansk kultur och besitta goda kunskaper i engelska.

I tre fall används strategin *ersättning*. I exempel 10 i Simpsons ersätts ordet *hosers* med

klumpedunsar vilket inte har samma betydelse. Det är uppenbart i scenen att Homer ropar något negativt till det kanadensiska paret, men komiken på svenska blir inte särskilt sofistikerad eftersom kopplingen till att uttrycket är typiskt kanadensiskt försvinner. Exempelen från Vänner och The Tonight Show hade förlorat all komik om de direktöversatts och ersättningen gör att de nu kan uppfattas som komiska även av svenska tittare. I min mening är skämten visserligen bättre på engelska, men de svenska versionerna fungerar också.

Strategin *uteslutning* används också i tre fall. I exempel 8 i Simpsons har *Applegate* tagits bort eftersom undertextaren antagligen tvivlade på att svenska tittare skulle förstå anspelningen på Watergate. Det krävs både kunskap i engelska och kulturell kunskap för att förstå skämtet om *Applegate* fått stå kvar. Genom uteslutningen förstår tittarna vad diskussionen går ut på, men det komiska försvinner. I exempel 4 i Vänner däremot bevaras det komiska genom att undertextaren utesluter en del av dialogen. I exempel 9 utesluts en replik antagligen på grund av att svenska tittare inte kan antas veta vad *Black Bart* syftar på. Efter sökningar på Google visade det sig att även personer som diskuterade det berörda Vänner-avsnittet hade olika uppfattningar om vad det betydde.

Efterbildning används bara i två fall i undersökningen. I exempel 1 i Simpsons bevaras det kulturellrelaterade skämtet, men leken med ord försvinner. I Vänner behålls *The Village* för att handlingen ska passa, men eftersom *village* i betydelsen "by" har försvunnit på svenska krävs det att tittarna själva gör kopplingen mellan *by* och *The Village*, medan ordet *village* används på engelska vid båda tillfällena.

Bland mina exempel användes strategin *omarbetning* endast en gång. Det är min egen kategori och jag avser exempel där undertextaren har skrivit något annat än vad som sägs i originalet utan att använda någon av övriga strategier. Strategin ersättning ligger nära, men enligt Hygrell ska då översättaren ersätta något i källspråket med något annat i målspråket som är mer bekant för den nya målgruppen, vilket inte är fallet här. I exempel 8 i Vänner tvingas undertextaren skriva något annat eftersom likheten i uttal inte finns på svenska.

Av de tio exemplen i Simpson är det tydligt att de flesta ordrelaterade skämten försvinner. De kulturellrelaterade skämten bevaras i tre fall förutsatt att tittarna har kännedom om de kulturella fenomen som åsyftas. I Vänner har undertextaren oftare försökt att överföra de ordrelaterade skämten genom någon sorts ändring i stället för att direktöversätta, vilket är vanligt i de andra två programmen. Det kan dock vara en tillfällighet eftersom skämten valts ut för att exemplifiera olika sorters ord- och kulturellrelaterade skämt. Omarbetningarna

fungerar inte lika väl som originalen. I exempel 8 märks det att undertexterna inte är en direktöversättning av vad som sägs och exempel 1 uppfattar åtminstone inte jag som lika komiskt på svenska som på engelska. De kulturellerade skämtet bevaras i tre fall och det är meningen att det ska bevaras i ytterligare ett exempel som undertextaren dock verkar ha missuppfattat.

I The Tonight Show läggs stort ansvar på läsaren att förstå eftersom mycket är översatt i undertexterna. Det finns flera exempel där engelska används och även en blandning av svenska och engelska där något översätts vid ett tillfälle men inte vid ett annat (i samma program av samma undertextare). I tre fall (exempel 1, 6 och 9) behålls ord på engelska, antagligen eftersom undertextaren inte kunde överföra skämtet på något annat sätt. Det gav inget gott intryck först, men nu anser jag att metoden inte är helt förkastlig eftersom skämtet annars antagligen skulle försvinna helt (vilket är extra förödande i ett program som bygger så starkt på komik och skämt). Om de avgörande replikerna i stället skrivs på engelska i undertexterna får tittarna i alla fall en möjlighet att förstå skämtet (det underlättar förhoppningsvis om tittarna kan läsa de engelska formuleringarna och inte bara höra dem muntligt).

I de fem exempel som i första hand är kulturellerade bevaras det kulturspecifika även på svenska utan några anpassningar till de svenska tittarna. De som ser på The Tonight Show får antas vara intresserade av amerikansk kultur och politik och därför är det kanske inte heller nödvändigt med extra förklaringar. Men till skillnad från exemplen ur Simpsons och Vänner gör inte undertexterna av The Tonight Show någon skillnad på vilka kulturspecifika företeelser som även svenska tittare kan antas känna till, utan behåller alla.

7 Avslutande diskussion

Skämt från alla tre programmen förlorar mycket av det komiska i översättningen och överföringen till svenska. Det finns naturligtvis många skämt som har överförts väl och som de svenska tittarna kan uppskatta på samma sätt som engelsktalande tittare. Men när det förekommer svårigheter som till exempel ordlekar översätts de ofta ord för ord trots att det komiska då oftast försvinner. Det är självklart inte enkelt att hitta bra lösningar som dessutom uppfyller kraven på tid och utrymme. Men ibland verkar det inte som om undertextaren ens

försökt. Kanske handlar det om tidspress, men den som översätter program som bygger mycket på komik borde anstränga sig lite mer att överföra just skämten. Att Simpsons och Vänner är populära program i Sverige måste ändå betyda att tittarna förstår mycket av det komiska. Kanske för att de generellt har så pass goda språkkunskaper att de även förstår saker som inte översätts. Simpsons innehöll många skämt som hade flera lager och en del skämt fungerar då även om en aspekt går förlorad i översättningen.

Att direktöversättning är en så vanlig strategi kan bero på att det är en relativt enkel metod, men det kan också bero på att undertextaren inte vill störa de tittare som har goda språkkunskaper och förstår det mesta av originaldialogen. Att övertagande och uteslutning också var vanliga strategier visar återigen hur svårt det är att överföra både ord- och kulturrelaterade skämt till en ny målgrupp och ett annat språk. Strategin ersättning används visserligen lika ofta som uteslutning och det tyder på att ingen strategi passar i alla situationer. Det är viktigt att vara medveten om olika lösningar och anpassa sig efter de specifika fallen.

Jag fann personligen att jag blev mer störd på de ställen där undertextaren hade gått ifrån originaldialogen för att försöka rädda ett skämt genom någon form av omskrivning. Man lyssnar automatiskt på vad som sägs på engelska samtidigt som man läser de svenska undertexterna. Skillnaden i vad som sades jämfört med vad jag läste gjorde att jag hakade upp mig. Till exempel felstavningar har samma effekt och tvingar kanske tittarna att läsa om textraderna. Man bör därför vara försiktig med att ändra innehållet.

Statusen på undertextning är inte särskilt hög och många företag använder sig av frilansande undertextare som betalas per minut för materialet som översätts. Det lönar sig med andra ord att arbeta snabbt och undertexterna kanske inte alltid gör de efterforskningar som de borde göra. I ett avsnitt av Simpsons förekom det ett typiskt fel som borde ha upptäckts av undertextaren om denne hade studerat bilderna ordentligt och inte bara fokuserat på texten. Homer och Marge går på en föreläsning om hur man kan spara pengar och på skylten utanför står det *B.Y.O. CHAIR*. Det översätts med *GÖR DIN EGEN STOL*, samtidigt som Homer ses bära på en stol. Det engelska uttrycket anspelar antagligen på B.Y.O. B (bring your own bottle) och i det här fallet gäller det att ta med sin egen stol.

Även om undertextaren skulle vilja ge någon extra förklaring för att underlätta för de svenska tittarna finns det inte mycket utrymme och just utrymme är kanske den största utmaningen av alla. Undertextaren kan inte alltid återge allt som sägs hur gärna denne än vill. Det är många som är kritiska mot undertexter eftersom de anser att de inte är särskilt välarbetade. Det finns naturligtvis exempel på slarviga undertextningar, men man bör även ha

i åtanke att de speciella förutsättningarna gör undertextarens arbete komplicerat. Baloti (2008:61) menar att man nog måste vara lite masochistisk för att vilja vara undertextare. Så frågan är hur kul det är att undertexta komik? Det är ibland oerhört svårt att överföra ett skämt så att det fungerar i målspråket. Undertextaren förstår antagligen de flesta skämten själv, men undertexterna blir tyvärr inte alltid särskilt komiska.

Källförteckning

Aitchison, Jean, 1999: *Linguistics*. London: Hodder Headline.

Attardo, Salvatore, 1994: *Linguistic theories of humor*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Baloti, Kirstine C., 2008: Tekstning – De fem benspænd. I: Thastum Leffers, Gerda, 2008: *Fra det ene sproget til det andet*. Odense: Vandkunsten.

Chiaro, Delia, 1992: *The language of jokes: analyzing verbal play*. London: Routledge.

Dienhart, John M., 1998: A linguistic look at riddles. I Nørgaard, Nina, 2010: *The language of riddles, humor and literature*. Odense: University Press of Southern Denmark.

Dienhart, John M., 1997: Triggers and targets: a linguistic look at humor. I: Nørgaard, Nina, 2010: *The language of riddles, humor and literature*. Odense: University Press of Southern Denmark.

Gottlieb, Henrik, 2004: Subtitles and international anglicization. I: *Nordic Journal of English Studies*, Vol 3, No 1 (2004). <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/njes/article/view/244/241>

Hygrell, Dorothea, 1997: *Att översätta komik: En undersökning av funktionsförändringar i tyska översättningar av svensk skönlitteratur*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Ivarsson, Jan, 1992: *Subtitling for the media: A handbook of an art*. Stockholm: Transedit.

Ivarsson, Jan & Carroll, Mary, 1998: *Subtitling*. Simrishamn: Transedit.

Knuutila, Seppo, 1996: Humorforskningens teori och praktik. I: Palménfelt, Ulf, 1996: *Humor och kultur*. Turku: Nordic institute och folklore.

Lagerholm, Per, 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lundquist, Lita, 2007: *Oversættelse. Problemer og strategier set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.

Ohlsson, Maria, 2003: *Språkbruk, skämt och kön: Teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

Orrevall, Agneta, 2004: *Hur hanterar undertextare utomspråkliga kulturelaterade begrepp?* Opublicerad uppsats. Stockholms universitet.

Pedersen, Jan, 2007: *Stockholm: Scandinavian subtitles: a comparative study of subtitling norms in Sweden and Denmark with a focus on extralinguistic cultural references*. Stockholm: Stockholm University Library.

Ritchie, Graeme, 2004: *The linguistic analysis of jokes*. London: Routledge.

Sahlin, Ingrid, 2001: *Tal och undertexter i textade svenska tv-program: probleminventering och förslag till analysmodell*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Schröter, Torsten, 2005: *Shun the pun, rescue the rhyme? The dubbing and subtitling of language-play in film*. Karlstad: Karlstad University Studies.

Internet

FOX Broadcasting Company, 2011: About the show. (2011.02.19.)
<http://www.thesimpsons.com/about/>

NBC, 2011: About the show. (2011.02.19.) http://www.nbc.com/the-tonight-show/about/?__source=tnt|nav|about|theshow

Norstedts ordlista, 2011. (2011.05.16.) <http://www.ord.se/>

Simpsons Wikia, 2011: Mark Hamill (character).

[http://simpsons.wikia.com/wiki/Mark_Hamill_\(character\)](http://simpsons.wikia.com/wiki/Mark_Hamill_(character)) (2011.05.02.)

Svenska Akademiens ordlista, 2011. (2011.05.16.)

<http://www.svenskaakademien.se/web/Ordlista.aspx>

Wikipedia, 2011: The Simpsons. (2011.02.19.) http://en.wikipedia.org/wiki/The_Simpsons

Wikipedia, 2011: Friends. (2011.02.19.) <http://en.wikipedia.org/wiki/Friends>

Wikipedia, 2011: Squaw. (2011.05.02.) <http://en.wikipedia.org/wiki/Squaw>

Wikipedia, 2011: Rice-A-Roni. (2011.05.21.) <http://en.wikipedia.org/wiki/Rice-A-Roni>

Bilaga 1

Skämt i Simpsons

Exempel 1

Homer är livvakt åt borgmästaren som står under hot från maffian. En person har övermannat Homer och håller en kniv framför hans ansikte. Mark Hamill som spelat Luke Skywalker (och som tidigare attackerats av Homers anfallare) kämpar sig fram för att hjälpa Homer.

Mark: Homer... use the foohhhr...

Homer: The force?

Mark: The forks, use the forks.

Homer: Oh

Mark: Homer, använd...

Homer: -Kraften?

Mark: -Gafflarna. Använd gafflarna.

Homer: -

Exempel 2

Marge sitter vid köksbordet med en babyövervakare bredvid sig, när den helt plötsligt börjar spela upp telefonsamtal mellan olika personer i Springfield. Namnet på babyövervakaren är *La-Z-Mom Baby Monitor*. Det översätts med *LA-Z-MOM BABYÖVERVAKARE*. Det komiska ligger i det engelska uttalet.

Exempel 3

Homer och Marge var bjudna till Apu och hans fru Manjula på middag när värdparet blev osams. När Homer senare handlar hos Apu undrar han hur det är mellan honom och hans fru.

Homer: Morning Apu. Still at hot water with your squaw?

Apu: Worse than ever, I'm afraid.

Homer: God morgon, Apu.

Fortfarande trassel med din squaw?

Apu: Värre än nånsin, tyvärr.

Squaw betyder kvinna och syftar numera på en kvinna från ursprungsbefolkningen i Nordamerika. Det är ett nedsättande ord och det passar absolut inte på Apus fru Manjula eftersom hon är indier (på engelska blir dock indian och en person från Indien "Indian").

Exempel 4

Homer vet inte vad hans mellannamn är, han har bara initialen J och ger sig därför iväg för att ta reda på vad det står för. På en väggmålning står hans fullständiga namn men en liten buske skymmer hela mellannamnet utom just J:et.

Homer: Oh my god, my middle name is right behind that shrub!

I'll finally know what J stands for.

From this moment forth, I will be known as Homer... **Jay** Simpson.

Homer: Mitt mellannamn står bakom busken!

Äntligen får jag veta vad J står för.

Från och med nu

Ska jag heta Homer-

-Jay Simpson.

Exempel 5

Homer har börjat sälja gammalt fett eftersom han trodde att det var en lönsam affär. Ett annat företag använder oschyssta metoder och påstår sig ha monopol på marknaden. Homer beklagar sig för Marge.

Homer: Oh, I can't believe those goons muscled me out of my grease business.

I've been muscled out of everything I've ever done, including my muscle-for-hire business.

Homer: Jag kan inte tro att de där tjuvarna

snodde min flottaffär.

Jag har blivit lurad på

allt jag nånsin gjort-

-inklusive min muskeluthyrningsaffär.

Exempel 6

Homer har börjat umgås med två hippier och det visar sig till Homers besvikelse att de faktiskt arbetar och inte alls bara hänger som han trott. De berättar att de ger hälften av vinsten till föräldralösa barn. Det bör nämnas att Peter Fonda fortfarande lever.

Homer: Profits, profits, profits.

What kind of hippies are you?!

Peter Fonda must be spinning in his grave

Homer: Vinst, vinst, vinst.

Vad är ni för slags hippier?

Peter Fonda vänder sig nog

i sin grav.

Exempel 7

Homer har kallat sig för Max Power men bestämde sig för att byta tillbaka till sitt riktiga namn. Han berättar det för Marge och meddelar samtidigt att han passade på att ändra hennes namn.

Homer: While I was at the courthouse I had them change your name.

Marge: To what?

Homer: Chesty LaRue.

Marge: Chesty LaRue?!

Homer: Just try it for two weeks.

If you're not completely satisfied you can be Busty St. Clair.

Marge: I don't want to be Chesty LaRue or Busty St. Clair.

Homer: Fine, Hooty McBoob it is.

Marge: Good night Homer.

Homer: Sleep tight Hooty.

Marge: Let go of those!

Homer: När jag var i domstolen
passade jag på att byta ditt namn.

Marge: -Till vad?

Homer: Chesty LaRue.

Marge: Chesty LaRue?

Homer: -Prova det i två veckor.

Homer: Om du inte är nöjd
kan du få heta Busty St. Clair.

Marge: Jag vill inte heta Chesty LaRue
eller Busty St. Clair.

Homer: -Då säger vi Hooty McBoob.

Marge: -God natt, Homer.

Homer: -God natt, Hooty.

Marge: -Släpp dem.

Exempel 8

Eva har blivit utslängd från paradiset efter att hon och Adam ätit av de förbjudna äpplena. Karaktärerna ser ut som Marge och Homer.

Homer: This is my fault.

Homer: I should have stood up for you during that whole Applegate thing.

Marge: It's a little late for apologies now.

Homer: Det är mitt fel.

Homer: -Jag borde ha stöttat dig.

Marge: -Det är så dags att be om ursäkt nu.

Exempel 9

Homer berättar för Lisa vad han gör på internet.

Homer: I invested in something called News Corp.

Lisa: Dad, that's FOX!

Homer: Ah! Undo, undo!

Homer: Jag investerade i nåt
som hette Newscorp.

Lisa: Pappa, det är Fox!

Homer: Ångra! Ångra!

Simpsons sänds av FOX i USA.

Exempel 10

Familjen Simpsons deltar i en förnedrande japansk tv-show för att vinna flygbiljetter hem till USA eftersom de inte råd att köpa biljetter själva. De får till slut sina biljetter och nästa tävlande är ett kanadensiskt par.

Homer: Take that, you stupid hosers!

Homer: Där har ni, era dumma klumpedunsar.

Hosers är ett kanadensiskt negativt uttryck som betyder ungefär idiot. Det finns flera förklaringar kring betydelsen, bl.a. att det var förlorarna, the losers, efter en hockeymatch som fick spola av isen, hosers.

Bilaga 2

Skämt i Vänner

Exempel 1

Monica har en dejt med en kille som de flesta i gruppen känner till och kallar för "Paul the wine guy". Phoebe har dock inte träffat honom.

Phoebe: What does that mean? Does he sell it, drink it, or he just complains a lot?

Phoebe: Säljer han det, dricker han det eller är han bara sur?

Exempel 2

En gigantisk uppblåsbar hund flyger över staden, och alla ska skynda sig upp på taket för att se vad som händer. De lämnar Monica och Rachels lägenhet, Rachel är sist ut.

Monica: Got the keys?

Rachel: Ok

Monica: Tar du nycklarna?

Rachel: -

Senare i programmet kommer de tillbaka till lägenheten och ingen har nyckel att låsa upp med och Monica och Rachel börjar bråka om vems fel det är.

Rachel: Yes you do, when we left you said: "Got the keys".

Monica: No I didn't. I asked: "Got the keys?" (går upp överdrivet i tonläge för att demonstrera att det var en fråga)

Rachel: No, no, no. You said: "Got the keys". (betonar att det var ett påstående)

Chandler: Either of you have the keys? (överdriver ännu mer när han uttalar *keys* som en fråga)

Rachel: Jo, du sa ju: "Jag tar nycklarna."

Monica: Nej, jag frågade: "Tar du nycklarna?"

Rachel: Nej, du sa: "Jag tar nycklarna!"

Chandler: Har någon av er nycklarna?

Exempel 3

Chandler har varit på en lyckad dejt men tänker vänta för att inte verka alltför intresserad. Tjejerna gillar inte hans spel och tycker att han ska ringa.

Phoebe: Come on, just do it. Call her! Stop being so testosteroney.

Chandler: Which by the way is the real San Francisco Treat.

Phoebe: Gör slag i saken, vet jag. Ring henne.

Var inte så testosteronig!

Chandler: Det är för övrigt den riktiga

San Francisco-behandlingen.

Rice-A-Roni kallas även för *The San Francisco Treat* eftersom det uppfanns i San Francisco.

Exempel 4

Chandler tar mod till sig och ringer upp en tjej han varit på dejt med och kommer till telefonsvararen.

Chandler: I got her machine.

Joey: Her answering machine?

Chandler: No, interestingly enough her leaf blower picked up.

Chandler: -Apparaten.

Joey: -Telefonsvararen?

Chandler: Nej, det var lövsugen som svarade.

Exempel 5

Rachel är deppig och Phoebe försöker muntra upp henne och jämför henne med Jack från sagan om Jack och bönstjälken.

Phoebe: See, he gave up something, but then he got those magic beans.

And then he woke up, and there was this, this big plant outside his window, full of possibilities and stuff. And he lived in a village, and you live in **the Village**.

Phoebe: Han offrade nåt,
fast han fick förtrollade bönor.
När han vaknade växte en jätteplanta
utanför fönstret, full av möjligheter...
Han bodde i en by
och du bor i The Village...

Exempel 6

Chandler och Ross pratar om dejtande, Chandler ser hur Ross tittar på Rachel.

Chandler: Could you want her more?!

Ross: Who?

Chandler: Dee, the sarcastic sister from *What's Happening*.

Chandler: Hon är väl oemotståndlig.

Ross: Vem?

Chandler: Dee, den spydiga system

i *What's Happening*!

What's Happening är en tv-serie som sändes i USA på 70-talet.

Exempel 7

Rachel har varit på en anställningsintervju för ett jobb som hon verkligen vill ha. Alla vännerna ska spela poker och hon dyker upp sist.

Rachel: Hi! Guys, guess what, guess what, guess what!

Chandler: Uh, ok, the fifth dentist caved, now they're all recommending Trident?

Rachel: No... the interview! She loved me, she absolutely loved me.

Rachel: Ni anar inte!

Chandler: Den femte tandläkaren gav med sig,

så nu rekommenderar alla Trident?

Rachel: Nej, anställningsintervjun!

Hon älskade mig.

Exempel 8

Några av vännerna sitter och diskuterar vad de skulle göra om de var omnipotenta. Det framgår av samtalet ungefär var omnipotent betyder. När Joey kommer in frågar de även honom vad han skulle göra, men han missuppfattar och tror att de menar impotent.

Monica: Hey Joey, what would you do if you were omnipotent?

Joey: Probably kill myself!

Monica: Excuse me?!

Joey: Hey, if Little Joey's dead, then I have no reason to live.

Ross: Joey, **omnipotent**. (uttalar ordet extra tydligt och betonar första stavelsen)

Joey: You are? Ross I'm sorry!

Monica: Vad skulle du göra om du var omnipotent?

Joey: Ta livet av mig.

Monica: Förlåt...?

Joey: Om Lill-Joey var livlös finns det väl inget skäl att leva.

Ross: Vi pratar inte om impotens.

Joey: Var det känsligt för dig...? Ursäkta.

Exempel 9

Chandler försöker få Ross att erkänna att han är kär i Rachel. Ross har precis kommit in med en pizza.

Ross: All right boys, let's eat!

Chandler: Ah, did you get that from the "I love Rachel pizzeria"?

Ross: You still on that?

Chandler: Come on, what was with that whole Black Bart speech?

"When I play poker, I'm not a nice guy".

Ross: You're way off, pal.

Ross: -Då käkar vi!

Chandler: -Handlade du hos *I love Rachel*?

Ross: -Kan du inte släppa det där?

Chandler: -"När jag spelar är jag inte snäll."

Ross: -Nu är du ute och cyklar.

Exempel 10

Rachel har fått sin första lönecheck någonsin och är väldigt entusiastisk.

Phoebe: I remember the day I got my first pay check. There was a cave in in one of the mines and eight people were killed.

Monica: Wow, you worked in a mine?!

Phoebe: No, I worked at a Dairy Queen. Why?

Phoebe: Den dan jag fick min första lön
rasade en av gruvorna in, åtta dog.

Monica: -Jobbade du i en gruva?

Phoebe: -Nej, jag jobbade på Dairy Queen.

Bilaga 3

Skämt i The Tonight Show

Exempel 1

En äkta intervju med president Obama klipps om så att hans svar används till helt andra frågor.

Jay: What do you think of the cast of the Jersey Shore going to Italy?

Obama: The situation is not gonna be perfect there.

Jay: Vad tycker ni om att *Jersey Shore* ska spelas in i Italien?

Obama: The Situation is not gonna be perfect there.

En av deltagarna i *Jersey Shore* har smeknamnet ”The Situation”.

Exempel 2

Jay skämtar om att Christina Aguilera glömde bort texten till nationalsången när hon uppträdde på Super Bowl. Ben Roethlisberger spelar för ett av lagen i årets Super Bowl. Han har anklagats för sexuellt ofredande och våldtäkt, men fälldes aldrig på grund av brist på bevis, däremot blev han avstängd från ett antal matcher.

Jay: Poor Christina Aguilera, she got so much heat for screwing up the national anthem.

But you know, she was nervous. Can you blame her?

Come on, when you're a woman, Ben Roethlisberger's 50 feet away. Of course you're gonna be...

Hey! You're gonna be creeped out. Of course!

Jay: Stackars Christina Aguilera. Hon fick

mycket skit för att hon sjöng fel.

Men hon var ju nervös.

Hon är kvinna och har

Ben Roethlisberger 15 meter bort.

Man är ju livrädd då.

Exempel 3

Jay Leno berättar att laget Pittsburgh Steelers coach lät spelarna prova ut Super Bowl-ringar dagen innan matchen för att peppa dem extra till att vinna.

Jay: They hadn't played the game yet, but he gets them psyched up by measuring them for their rings.

You know, the same thing Kelsey Grammer does on a first date.

Exactly, he gets her psyched up. She thinks she's gonna get the ring.

Well it looks like Kelsey Grammer and his wife Camille have finalized their divorce.

Kelsey's in a hurry to marry his 29 year old girlfriend, who's also in a hurry to divorce him and take half of whatever money he has left.

Jay: De hade inte spelat, men de blev

peppade av att prova ut ringar.

Precis som Kelsey Grammer [sic] gör

på första dejten.

Precis. Hon blir till sig.

Hon tror att hon ska få ringen.

Kelsey och hans fru är visst skilda nu.

Kelsey ska snabbt gifta sig med sin

29-åriga tjej, som också var gift.

Exempel 4

Jay berättar om ett recept på mat till Superbowl som består av kycklingvingar marinerade i Cola och täckta av chokladsås.

Jay: See this is why when the game goes into sudden death, you can too!

Jay: Så när matchen går till sudden death–

–kan man göra det själv också.

Exempel 5

En fotoautomat har riggats så att en röst talar med personerna som vill ta kort. En japansk turist kommer in och frågas bl.a. om vad han studerar. Hans engelska är inte särskilt bra.

Turist: Oh, I... I study... business.

Röst: What kind of business would you like to do?

Turist: Uhhh...

Röst: Monkey business?

Turist: Oh yeah! Monkey business.

Röst: Do your best monkey impression.

Turist: Uhh, a Japanese monkey?

Turist: Jag pluggar... affärer.

Röst: Vilken sorts affärer vill du syssla med?

Turist: -

Röst: Skumraskaffärer?

Turist: Ja.

Röst: Härma en apa så bra du kan.

Turist: En japansk apa?

Exempel 6

Ross pratar med en (afro-amerikansk) spelare om att lagets maskot är Cheese Head eftersom de kommer från Wisconsin. Ross tar på sig en hatt som ska liknar produkten Cheez Whiz och kallar sig för Cheez Whiz Head.

Ross: This is Cheez Whiz, what am I?

Spelare: A Cheez Whiz Head.

Ross: I'm a cracker.

Spelare: You know I'm not gonna say that.

Ross: Detta är Cheez Whiz. Vad är jag?

Spelare: A Cheez Whiz head?

Ross: Jag är en *cracker*.

Spelare: Du vet att jag inte skulle säga det.

Cracker betyder inte bara "kex" utan det är även ett mycket negativt ord för vita människor (syftade ursprungligen på vita slavhandlare p.g.a. ljudet från deras piskor).

Exempel 7

Jay: And according to an E-trade survey 39% of men claim they to be on Facebook or tweeting during the Super Bowl.

I believe these people are called the Chicago Bears and the New York Jets.

Jay: Enligt en enkät
planerar 39% av männen-
-att vara på Facebook eller Twitter
under Super Bowl.
De här människorna heter
Chicago Bears och New York Jets.

Exempel 8

Inslaget Headlines inleds med en konstruerad rubrik med bild som anspelar på något aktuellt ämne. Rubriken lyder:

Charlie Sheen becomes Packers fan: goes from cokehead to cheesehead

Charlie Sheen blir Packers-fan:

byter blykeps mot osthatt

Exempel 9

Ross Mathews är utsänd för att intervjua spelare inför Superbowl. Han är öppet homosexuell och ganska feminin, han spelar ofta på det och frågar inte de vanliga sportfrågorna som förväntas i sammanhanget.

Ross: Are you a fan of Cher?

Spelare: Um, yes I am.

Ross: Really?

Spelare: Yeah

Ross: Are you gonna regret saying that? You wanna turn back time?

Ross: Är du ett Cherfan?

Spelare: Ja, det är jag.

Ross: Jaså?

Spelare: -

Ross: Kommer du att ångra att du sa det?

Vill du *Turn back time*?

Exempel 10

And the other night live with Regis and Kelly, First Lady Michelle Obama said she was expecting jewellery on Valentine's Day.

Jay: Because she said you can't go wrong with jewellery.

Lindsay Lohan said oh yeah you can.

Jay: Michelle Obama sa i tv

att hon väntade sig smycken i år.

Hon sa "Smycken är aldrig fel".

Lindsay Lohan sa "Jo då".

Lindsay Lohan har anklagats för stöld av ett värdefullt smycke.